

49.

PŘÁTELSKÉ SNEŠENÍ ČESKÝCH STAVŮ. (Z r. 1547).

„Přátelské snešení“ je významným dokumentem prvního českého protihabsburského povstání. Bylo vypracováno zvláštní stavovskou komisí a přijato opozičním sněmem v březnu r. 1547. Ve svých 57 artikulích obsahuje hlavní požadavky opoziční šlechty a měst adresované králi.

Vedle prvních dvou článků, které měly zaručit náboženskou jednotu a chránit kněze pod obojí před libovůli krále, je obsah ostatních článků věnován základním otázkám stavovských svobod. Ve všech požadavcích oposice ať už se týkají soudů, jejich obsazování, pravomoci úředníků nebo sněmů, nalézáme především snahu o omezení královské moci, ohrožující stavovské svobody. Je nepochybné, že prosazení mnohých požadavků by vedlo k ozdravení státního aparátu a soudnictví. Tu je třeba upozornit zvláště na články, které navrhuji změnu trestání t. zv. nářku soudců a zemských úředníků pro nespravedlivý výkon jejich úřadu (čl. VII). Tehdejší praxe, jež stála toho, kdo by neprovedli výslovně pravdivost svého obvinění trestem smrti, vedla téměř k nemožnosti jakékoliv kritiky státního aparátu se strany širší feudální šlechtické veřejnosti. Podobný význam měl i čl. XI, upravující povinnosti profesionálních řečníků — advokátů a mnohé další. Všechny návrhy oposice vrhají ostré kritické světló na feudální státní zřízení a soudnictví, které se stávalo v rukou Ferdinanda I. stále více nástrojem k postupnému zavádění absolutistických prvků do státního života.

Ani jeden z 57 článků nebyl nikdy realizován. Po porážce povstání v r. 1547 využil naopak král okamžitě výhodné situace k posílení svých posic. Všechny body „Přátelského snešení“ byly pak sněmem prohlášeny na nátlak krále za urážku královské důstojnosti. Některé části tohoto sněmovního usnesení se staly podkladem zákonných ustanovení

Zemských zřízení z r. 1549, kterými byla po prvé u nás otevřené v zákonné formě prohlášena ochrana královského majestátu.

Z literatury:

SIXT z Ottersdorfu: O pokošení stavu městského léta 1547, Praha 1950.

K. TIEFTRUNK: Odpor stavů českých proti Ferdinandu I. léta 1547, v Praze r. 1872.

A. I. OZOLIN: Nacionálno-osvoboditelnoje dviženie českocho naroda i vostanie 1547 g. Učenyje zápisny instituta slavjanověděnia, tom XI, 1955g, Ak. nauk SSSR.

K. Malý, K českému trestnému právu 15.—16. století, Rozpravy ČSAV, seš. 4, Praha 1962.

Tito artikule níže položení od stavův království českého, kteříž jsou se při času středopostí léta 1547 do Prahy sjeli, rozjímání a k budoucímu od JMK. na hradě Pražském položenému sebrání jsou:

I. Předkem a nejprvé poněvadž při všelijakém jednání cti a chvály pána boha všemohoucího nejvíce se šetřiti má, protož aby na budoucím sněmu všecka zjevná smilstva, cizoložstva, ožralství a jiné podobné k tomu nepravosti i hříchové, nestydatá i oplzlá mluvení pod jistými a na to uloženými pokutami přetržena a všechněm vůbec zastavena byla, tak aby hněv pána boha všemohoucího spravedlivý raději krotiti nežli rozmáhati se mohl, aby lidé řádně, patrně a očitě vidouce, an ze všech stran pro nepravosti naše hrozné pomsty nás sužují a jako nad námi již se vznášejí, životův svých polepšovali a v pravém křesťanském náboženství, v pokání a srdci skroušeném ku pánu bohu se obrátili. A jakož při náboženství našem křesťanském původem dábla, nepřítelů Krista pána, i některých slepých nerozumných a nevyučených učitelův našich a skrz rozdílná učení jich někteří rozdílové mezi námi stavy království českého povstali a povstávají, a ti slušnějším prostředkem nemohou přetržení býti, než aby spěšně a společně všech tří stavův s lidmi duchovními a rozumnými shledání bylo: protož my, kteříž z víry pravé křesťanské tělo a krev Krista pána pod obojí způsobou přijímáme, abychom se všickni na jistý čas a den do Prahy zase sjeli a v koleji veliké o přetržení takových rozdílvův přátelské a křesťanské mezi sebou rozmlouvání měli a drželi a těch cest mezi sebou pohledali, aby pravda Krista pána a čtení svatá svůj průchod míti mohla, a my stavové skrze nerozumné a mnohokrátě bláznivé kazatele naše v lásce a v svornosti překážek nemívati, a tak sjezdové naší strany pod obojí způsobou o věci duchovní a spasitelné aby svobodni vždycky na časy budoucí, tak jakž za předešlých králův českých to držáno a zachováno bylo, bývali a se držívati.

II. Lidé duchovní a kazatelé naší strany pod obojí způsobou, jestliže by na ně co scestného a bludného pravili, a tím že by před JMK. obžalováni byli, aby skrze administrátora a konsistoř naší strany pod obojí způsobou i také od osob ze všech tří stavův za defensory naše volených v tom ohledání i rozeznání byli a ne hned na zprávu holou a bez obecního i pořádného slyšení aby od JMK. aneb od kohožkoliv jiného jakkoliv trestání aneb z země vypovídání bývali.

O soudu zemském.

III. Poněvadž na nejvyšších úřednicích a na soudu zemském nám obyvatelům všeho království českého nejvíce záleží: protož soud zemský aby osobami stavu panského a rytířského rozumnými, hodnými a všelijak na poctivostech dobře zchovalými tím způsobem, jak níže poznamenáno jest, osazován býval: aby JMK., když by koliv po-

dle předešlého odbarování a od JM. krále Vladislava slavné paměti o to vyměření soud zemský osaditi ráčil, psaní hned od jednoho každého kraje v král. čes. učiniti a od obyvatelův téhož kraje toho požádati ráčil, aby J. Milosti od týchž krajanův některý počet osob ze stavu panského a rytířského zejména poznamenaný k osazení soudu zemského odeslán byl. Z kteréhožto počtu osob tak zejména jmenovaných aneb poznamenaných k osazení soudu zemského osoby jisté a to při nejmenším z jednoho každého kraje dvě voliti a těmi a tak z krajův poznamenanými zejména osobami soud zemský toliko JMK. aby osaditi a osazovati ráčil. A tak potom, buď že by ty osoby od krajův tak volené a od JMK. k soudu zemském potažené jedna nebo dvě zemfely anebo z příčin nedostatku zdraví svého a jiných slušných případností od soudu zemského odpuštění vzíti chtěly aneb vzaly; tehdy vždycky na budoucí časy tím pořádkem aby k tomu od JMK. zase nastupováno bývalo, a z počtu těch toliko osob od toho kraje, jakž by toho potřeba ukazovala, JMK. podaných aby se takové osob volení a soudu zemskéh osazování dalo, poněvadž nejlépe lidé sebe a svého obcování po krajích povědomi jsou.

A též jestliže by osoba která z úředníkův zemských umřela aneb od úřadů svého odpuštění vzala neb tak z hodných příčin ssazena byla; tehdy na sněmu budoucím aby čtyři osoby hodné od stavův voleny byly, z těch pak JMK. na takový úřad zemský osobu jednu voliti a toho úřadu té osobě, kteráž by se JM. dobře líbila, aby podati ráčil. Ty pak osoby, kteréž by k zemskému soudu potaženy byly, pro vážnost toho soudu zemského o ěvu poctivého i obdloužného aby užívaly a všelijakých jiných nevážných a nenáležitých krojův a věcí se vystříhaly a varovaly.

A jestliže by pak jakázkoliv pře mezi JMK. a obyvatelem kterým tohoto král. čes. z stavu panského, rytířského aneb osobou a osobami aneb kterým městem a obcí ze stavu městského vznikla; tehdy k slyšení a rozsuzování ti k žádným jiným postranným soudům ani také k radám JMK. aby potahování nebývali, poněvadž z jiných všech soudů na soud zemský jednomu každému svobodná apellaci propůjčena býti má. Než co se Pražan a jiných měst království českého dotýče, ti z strany soudův i jiných spravedlností svých při právu, privilegiích, svobodách a starobylém způsobu svém a pořádku se zůstávají.

IV. Soudcové zemští hned po vyhlášení pŕhonův aby společní modlitbu ku pánu bohu učinili a za to jeho sv. božské milosti prosili, aby rozumy jich svou moudrostí osvítiti a své požehnání i pomoc jim dáti ráčil, tak aby lidem spravedlivé rozsudky vedle svých povinností a přísah činiti mohli. Pakli by se kdo takovému pobožnému a svatému skutku posmíval, ten takový skutečně trestán byl.

V. Pŕisaha od JMK., kteráž úředníkům zemským, soudcům neb konšelům stavu městského a také jiným některým správcům koruny této se dávala a dává, kdež touž písahu činíc, zavazují se v ní JMK. dědicům —, poněvadž jest proti majestátu císaře Fridricha slavné paměti, JMK., praděda, i také na znamenitou ujmu svobodného volení nového krále: protož táž pŕisaha takto napravena býti má: „Pŕisahám pánu bohu všemohoucímu, že jsa v tomto úřadu, k kterémuž povolán jsem, předkem k nejjasnějšímu knížetu a pánu panu Ferdinandovi, králi českému a pánu mému milostivému, pánům, rytířstvu, Pražanům, městům i vši obci král. čes., k bohatému i chudému spravedlivě se chovati, pravdu velebiti a křivdu tupiti a to, což by ke cti a chvále pána boha bylo, s pomocí pána boha všelijak obmýšleti mám i také k tomu pokudž by J. Msti královské, jakožto krále českého a nač by povinnost i náležitost se vztahovala, upřímně se přimlouvati, a nic toho nemám obmýšleti ani raditi, což by proti privilegiím, právcům, svobodám a zřizením král. čes. bylo, nýbrž při spravedlnostech lidských s pomocí boží stoje, žádných darův zjevně ani tajně od žádného

nebrati ani na blízkost krve ani na žádnou jinou věc vymyšlenou nemám se ohlédati, než v tomto úřadu mém bez přijímání všelijakých osob mám se ve všem spravedlivě zachovati. Toho mi rač dopomáhati pán bůh z milosti své svatě svou všemohoucností. Amen.“

VI. Žádný z úředníkův menších aby v žádném soudu mimo jich soud nesedal ani věc jiného potahován nebyl, než jeden každý z nich byl pilen práce své, podle úřadu svého jsouce lidem volní, nepyšní ani na lidi se neokřikující, poněvadž ne páni, ale obce království tohoto jsou služebníci, neb tím, což jimi od země svěřeno jest, příliš dosti činiti mají. A poněvadž nám všem obyvatelům království tohoto na týchž menších úřednících nemálo záleží, protož ti rodu dobrého a dobře zachovalého a beze vší na svých poctivostech poškrvny, k tomu přirození Čechové, jakž i úředníci i jiní soudcové zemští, aby byli, a k těm úřadům s radou plného soudu zemského voleni a podáváníi aby bývali. Také památného při týchž ouřadech více přes dvě kopě gr. čes. aby nebrali, by pak netoliko dvoje, ale i desatero právo bylo. Avšak které by se pře gruntův, cti, hrdla nedotýkaly, od těch aby bráno nebylo přes jednu kopu gr. čes., a to aby šlo na rovný díl mezi všechny, kterýmžto náleží. Též od zvodův jakýchžkoliv, žádných nevyměňujíc, ješto od desk zemských vycházejí, aby více bráno nebylo přes předešlé zřízením novým o vyzdvížení desk vyměření, než po 2 kop. gr. čes. A kdož by jináč v tom uznán neb usvědčen byl a tak, jak již vyměřeno jest, se nezachoval, ten aby úřadu toho zbaven byl a na ten ani žádný jiný na budoucí časy aby posazován nebyl.

VII. Jakož jest na to těžká pokuta zřízením zemským předešle vyměřena, jestliže by kdo úředníky zemské aneb soudce, též úředníky menší nařkl, tehdy aby v hrdlo propadl; ješto lidé, kdyby pak se někomu mnoho mimo spravedlnost ublížilo, nesmějí o tom mluvíti, bojíce se tak těžké pokuty; a protož aby takové řízení minulo a takt o tom nařízeno bylo, nalezli (stavové) vůbec za právo: „Jestliže by kdo nařekl koho z úředníkův vyšších nebo menších, z soudců, rad JMK. osoby neb osobu o spravedlnost svou, ješto by se soudu a desk neb kteréhožkoli ouřadu dotýkalo, tehdy aby ten, kdož by neb kteříž by tak nařčení byli, vznesli aneb vznesl to na soud zemský. Kterýžto soud zemský takové nářky slyšeti má, a jestliže by ten, kterýž jest nařkl, na ně neb na něho takového nářeku nedovedl, tehdy ten aneb ti nařčení má a mají od soudu zemského na poctivosti opatřen neb opatření býti; a tomu, kdož jest je anebo jeho tak nařkl, aby ve dsy do jeho živnosti nic kladeno nebylo, a k tomu na závazku do smrti aby byl, tak aby se při každém soudu zemském hned po vyhlášení půhonův na černou věži postavil, a dokudž by se soud držel, aby s černé věže pod ztracením cti nescházel. Pakli by na kterého aneb kteréžto, čímž by nařčen neb nařčení byli, hodnověrným a dostatečným svědomím dovedeno bylo, tehdy ten touž pokutu, jakž vyš je psáno, nésti a podstoupiti povinen bude.“

Purkrabství Karlšteinské.

XII. Co se purkrabství Karšteinského dotýče, poněvadž tomu úřadu jsou svěřené znamenité věci a veliké, jakožto koruna a privilegia i jiní zemští klenotové a svatosti, ješto předkové naši, prohlédajíce k tomu a to dobře od dávních let uváživše, přísahu jsou tomu každému, kterýž by na ten úřad vsazen býti měl, tuhou a velikou obmyslili; než teď teprva nedávno při té přísaze jest změněno a postaveno: „jestliže by otec co toho, v tom úřadu jsa, učinil, ješto by pokuty zasloužil, aby synové vyhanění nebyli“: — protož při tom, jakž jest i prvé bývalo, zůstalo, a vyměřeno jest, aby se pokuta netoliko na otce, ale i na syny také vztahovala. A na témž úřadu poněvadž po-

dle práva dva purkrabové býti mají, aby nejmén vždycky byl jeden pod obojí spůsobou. A tak aby i při všech jiných soudech, úřadech a radách JMK. se vždycky držalo a zachovávalo, aby za tou příčinou mezi námi dobrá láska, svornost i důvěrnost mohla býti zachována. A jeden i druhý purkrabě Karlšteinský přísahu tu aby učinil pánům, rytířstvu, Pražanům, jakž od starodávna to vždycky bývalo.

Privilegia království tohoto a zemská, která jsou nyní v nově zregistrována, ta aby ode všech tří stavův s pilností ohlédána byla a se starým registrováním aby srovnána byla. Též také klenoty zemské na témž Karlšteine od osob k tomu ode všech tří stavův volených aby vyhledány byly, a jestliže by se čeho nenašlo, aby o to k těm, komuž svěřeno, podle zřízení zem. hledáno bylo.

O podkomořství.

XIII. Poněvadž hned, jakž po přetržení válek v království tomto práva jíti a průchod svůj míti začala, podkomoři v království českém na větším díle býval ten, kterýž zjevně přijímal tělo a krev Kr. pána pod obojí spůsobou, jakož Samuel z Hrádku, Albrecht Lískovec, Jakub Vřesovic, Burian Trčka: protož aby ještě tak bylo, a úřad podkomořský aby ten spravoval, kterýž by pod obojí spůsobou přijímal. A tolikéž ať se zachovává při komořství králové Její Msti.

O svobodě stavův království českého.

XIV. Poněvadž jsou naše svobody největší, že JMK. nemá k žádnému obyvateli jináče ani osobě ze všech stavův království přistupovati o jakouž pak koliv věc (leč by to zjevný odbojník práva nebo zločinec byl), než pořádem práva před soud zemský zřízený aneb před jiné soudy, k jichžto rozeznání osoby které a jisté věci by od starodávna náležely; a tolikéž JMKskou. může každý obyvatel tohoto království před soudem zemským viniti: a protož aby JMK. na nižádného obyvatele bohatého i chudého, jakéhož pak koliv povolání ze všech tří stavův, jinak neráčil sahati než pořádem práva, jakž ji nahore dotčeno jest; tak aby se zachovávali JMK. ráčil. A což tu J. M. neb druhé straně soudem spravedlivým nalezeno bude, na tom aby zůstáno bylo; avšak aby JMK. pře, jako i jiných, při soudech v pořádku mezi jinými pozůstaveny a slyšány bývaly, jakžto vždycky od starodávna bývalo, tak aby jedna každá strana k své při volně hojemstvím i sic jinak k své spravedlnosti připraviti a přihotovati se mohla.

XV. Toto také za potřebné při tom uznáváme a, aby na budoucí časy držáno bylo, chceme, kdož by v komoře JMK. byl, aby v nižádném soudu nesesádal, než buď pilen toho, což na něho vloženo jest, a zvláště pak JMK. prokurator aby v žádném soudu nesesádal z mnohých příčin.

XVI. A jestliže by JMK. přece komoru svou v tomto království míti ráčil, tehdy aby v ní JMK. ráčil míti dvě osoby ze stavu panského a dvě rytířského, pravé a přirozené Čechy; a sekretář, kterýž při těch osobách bude, ten tolikéž aby byl Čech přirozený. A ti nemají na žádné těžkosti lidské nic vymýšleti ani se na ně s financími vyptávati.

XVII. Jestliže by se kdo našel, že jest co předešle proti svobodám království tohoto radil a pomáhal neb radili a pomáhali a to naň skutečně uznáno bylo, ten aby tu pokutu nesl, kteráž zřízením zemským a sněmy vyměřena jest.

XVIII. Když by koliv JMK. sněm obeslati ráčil, tehdy aby JMK. do listův, který-miž by sněm obeslati ráčil všechny ty artikule, o něž by se sněmovati mělo, výslovně a srozumitelně v světlých slovích vepsati rozkázati a poručiti ráčil, tak aby to všecko zřejmé a patrné bylo, oč by se na sněmu jednati mělo, a to pro všechny stavy království českého a aby jeden každý kraj, sjedouce se prvé, potom osoby z počtu svého vyslati a sami osobně na týž sněm jeti mohli. A JMK. aby sněmy, když by koliv toho slušná potřeba nastávala, časně pokládati ráčil; a ten list nebo listové, jimiž by sněm rozpisovati ráčil, aby jednomu každému z hejtmanův každého kraje nejprvé jeden poslán byl. A týž hejtman při témž listu JMK. aby také krajanům svým psal a den jim, kdyby se v městě krajském tu, kdež se od starodávna krajové sjížděli, sjeti měli, oznámil. Však podle toho aby také stavové moc měli, na témž sněmu, což by u nali potřebného obecného dobrého, jednati a zavíratí, a to aby jim zastřino nebylo. Pakli by JMK. neb budoucí králové čeští sněmu položiti aneb v zemi býti neráčili, a potřeba by uznána byla, že by sněm bez prodlévání položen byl, tehdy nejvyšší purkrabě Pražský má jej hned položiti a rozepsati. Pakli by purkrabě Pražský z jakýchkoliv příčin toho učiniti a jeho položiti nechtěl aneb že by v zemi nebyl neb také že by umřel, tehdy úředníci a soudcové zemští jej položiti mají. A pakli by ti též toho učiniti nechtěli, tehdy my všickni tři stavové na tento způsob jej položiti máme: že hejtmané krajští spolu s Pražany mají moc míti, do Prahy sjedouce se a o jistý den o položení téhož sněmu obecného se snesouce, na den určitý jej položiti a rozepsati; a každý, kdož k sněmu náleží, kde dni tak uloženému má a povinen bude, do Prahy přijeti, a mimo dvě neděle na témž sněmu dále aby sněmováno nebylo, ale aby stavové všickni v společnosti k dobrému království tohoto, a ne porůznu, se přimlouvali a sněm zavírali. A tak summou, při každých obecných aneb od JMK. položených sněmích aby světle a zřetelně to, oč sněm položen jest, jednáno a zavíráno i na jistý konec bylo, ne aby se něco pod způsobem a přikrytím při sněmu jednalo, a když by sněm zavřín byl, k jinému konci a rozumu obracováno nebývalo, jakž předešlého sněmu se to stalo, že sněm držán a zavřín byl na jistý způsob, však potom proti knížeti saskému, kurfirštu J. M. ta pomoc, proti Turku svolená, od některých přes pomezí potahována byla.

A sjezdové krajští, tak jakž vždycky to od starodávna bývalo, když by toho potřeba kázala, aby svobodní bývali. Tolikéž i obce pospolu v městech Pražských pro obecné potřeby aby bývaly, jakž předešle se zachovávalo.

XIX. Když by kolivěk sněm obecný zavřín býti měl, a stavové tohoto království o jisté artikule že by se snesli a úředníci neb soudcové zemští i jiní že by se od nich dělili a s stavy se nesnášeli, tehdy přece aby k svému zavření sněm přišel, a osoby stavu panského, rytířského, z Pražan, tolikéž i z jiných měst relací a příznání by učinili. Tehdy úředníci menší budou povinni takovou relaci i ten sněm ve dsky zemské bez odporosti vložití. Kterýžto sněm budou povinni tak všickni sobě držeti. Avšak prvé nežli by k relaci a zavření toho sněmu přišlo, má se všech artikulův, při rozvažování téhož sněmu jednaných, jednomu každému stavu výpis prvé dáti, aby nic k změnění nepřišlo. A když by potom týž sněm ve dsky zemské vložen býti měl, má se s těmi výpisy stavům danými korigovati.

XX. Mimo snešení sněmovní aby stavové od JMK. v nic žádným mandátem, rozkazem, ani jinač, mimo své snešení a svobody, od JMK. ani od žádného jiného potahování a nutkání nebývali.

XXI. Jestli v čem v sněmích obecných aneb jakžkoliv jinak od kohožkoliv stavové neb stav který proti svobodám a privilegiím zavedeni jsou aneb zaveden jest, to aby všeckno vyzdviženo, zrušeno a v nic obráceno bylo, a zase jeden každý stav aneb osoby obzvláště aby při svých svobodách a obdarováních pořádných neporušitedlně zachován neb zachovány byly, tak jakž od starodávna bývalo.

XXII. Jestliže by kdy jaké tažení buď kdekoliv bylo, aby nejvyššímu hejtmanu neb hejtmanům polním, ode vsí země voleným, dostatečná instrukcí dána byla, kde, jak a proti komu vojenské to tažení mělo by se vykonati, a mimo svolení a instrukci o újmě své, aneb z číhož pak koli vnuknutí a poručení aby z oumysla nepřátel této zemi nečinil a nečinili.

XXIII. Úředníci a soudcové zemští na ublížení svobod a privilegií tohoto království proti stavům a bez vědomí jich aby JMKské v nic se nezavazovali a na stavy nesvolovali.

XXIV. Mince české aby jinde mincována nebyla než v Čechách, a to u Hory neb v Praze, jakž od starodávna bývalo.

XXV. Všecky jiné mince zemí k tomuto království příslušejících aby k minci království tohoto a k zrnú jejímu byly mincovány.

XXVI. Hora, na číž pak koliv radu jest zpuštěna, ta aby zase s pomocí pána boha a všech tří stavů vyzdvižena byla, poněvadž jest koruny této poklad, a užitkové znamenití jsou z ní bývali a ještě by býti mohli, kdyby Čechy a ne Němci spravována byla, a tolikéž i jiné zlaté všecky a stříbrné hory aby přirozenými Čechy spravovány byly a nejvyšší mincmistr, jsa přirozený Čech a nemaje nic s komorou činiti, aby svobodný býval.

XXVII. Židům stříbra kupování a mincí všelijakých vexlování aby hned zastaveno bylo, a všickni glejtové do sv. Havla nejprve příštího aby jim vyzdviženi byli, a oni v tom času statky své opatřice, aby se všickni této země zhostili podle předešlého sněmovního zůstání a dskami o tom zapsání.

XXVIII. Ladování obilí ven z země aby hned přetrženo bylo, poněvadž nyní i vždycky království tomuto zvláštní potřeba toho nastává.

XXIX. Poněvadž od starodávna toto království i obyvatelé v něm všelikého stavu na to svobodu mají, že jsou mohli a mohou sloužiti, kde by se jim zdálo a vidělo i také líbilo komužkoliv, než proti království českému žádný v žádné služby se nedávej pod uvarováním pokuty na to zřízením zemským vyměřené; a to aby chom sobě zase dskami obnovili podle předešlých svobod.

XXX. Chodové, poněvadž podle povinností pomezí království tohoto hájí, aby mimo své předešlé svobody, jichž jsou oni i předkové jich užívali, v nenáležitě a neobyčejně věci od žádného potahování nebývali, než v tažení vojenském aby k Domažlickým, jakž od starována bývalo, pojímání byli, a oni aby hory a pomezí království tohoto opatrovali.

XXXI. Také na tom snešení a stvrzení vsí země a království tohoto jest: dokudž by živ byl král český nynější neb budoucí, že žádného syna JM. na království korunovati, tak jakž o tom svoleno jest na sněmu, kterýž držán byl léta 1526, nemáme. I jestliže jest to z vůle vsí obce zrušeno obecním sněmem, tomu rádi vyrozuměti chceme; a jestli zrušeno skrze osobu neb některé osoby, tomu místa nedáváme, nébrž při témž sněmu výš dotčenému zachování býti chceme. A ten sněm zase — ač není-li — aby hned ve dsky vcele vložen byl, tolikéž i přísaha JMK.

XXXII. Všecka cla vnově zaražená, a kteráž od starodávna v užívání nebývala, také aby pominula.

XXXIII. Král český, když by kolivěk korunován býti měl, tehdy když by jel do království českého, má přísahu, tak jakž prvé bývalo, na mezích království tohoto všem třem stavům království tohoto českého a potom Pražanům před městem učiniti, a žádnému jinému ven z země a z tohoto království mimo povinnost žádné jiné přísahy jakožto král český činiti nemá, ovšem pak papeži; nebo se to nalézá, že jsou papežové na větším díle netoliko škoditi hleděti tomuto království, ale je zahladiti usilovali, kruciáty, totiž kříže, na Čechy vydávajíc i odpustky na vylévání krve české a jiných národův křesťanských k zármutku všeho křesťanstva a k potěšení i velikému zmocnění té šelmy žízňející krve křesťanské, Turka, jakož jsou pak o něm mnoho toho i jiného nechvalitebného mnozí z vlaského národu, jsouce jeho pro blízkost povědomější, vypsalí. A také zlost svou, kterouž má k národu českému, vyžil jest, když v některých mužův dobré a svaté paměti národu českého nespravedlivého upálení i jináče usmrčení k ublížení pravdy Krista pána a ku potupě národu i jazyka našeho českého příčinou byl. A za krále Jiřího slavné a chvalitebné paměti příčinou jest byl mordův a pálení tohoto království, když jest jeho poddaných netoliko v zemích to-muto království příslušejících, ale i mnohých v tomto království pozdvíhl, krále v klatbu dal a jeho poddaných proti němu nasazoval a je z juramentu jich a povinnosti, nemaje toho činiti, rozřešoval, dychtě k tomu a jsa toho žádostiv, aby toto království, vlast naše, v popel obráceno bylo, jakož pak všemu tomu mohlo by se světleji vyrozuměti z bulle Pavla II. na to vydané. A tento nynější třetí Pavel, jsa téhož ducha jako i onen i jiní, jichžto on jest náměstek, a to všelijak usiluje, aby křesťanská krev se vylévala. A protož z těch a takových příčin nezdá se nám potřebné, aby králové čeští, páni naši, týmž papežům římským ani žádnému na jich místě skrze juramenty anebo kteráké jiné povinnosti zavazovati se měli.

XXXIV. To sluší před sebe s pilností vzíti, aby práva, zřízení zemská stará s novými z mnohých příčin napravena a dostatečněji rozšířena byla, a podle těch práv aby soudcové všickni, pokudž by kterému soudu náleželo, soudili a na tomto sněmu osoby hodné, rozumné od obce království tohoto aby voleny byly a do jistého času aby to všecko vykonaly.

XXXV. Úředníci a soudcové zemští pro vážnost předkem důstojenství krále JM. i království tohoto, když by JMK. v tomto království a na zámku Pražském býti ráčil, aby při JM. nad jiné cizí národy nejbliže bývali a na zámku Pražském, kteříž by s to býti mohli, byty své měli a na témž zámku Pražském v pokojích přední místa v poctivosti držali, a rady jiných národův dole jinde kromě zámku Pražského byty a obydlé své mějte.

XLI. Poněvadž se mnohým pod jménem potřeb J. Msti. Kské. práva vedení zastavuje, a potřeba káže to opatříti, protož se to takto napravuje: měl-li by kdo na koho zápis dskami komorníkem Pražským v uvázání v statek jeho a ten potom, když by čas placení buď summy jistinné neb úrokův přišel, chtěl se zastíratí potřebami JMK., a tak tudy aby lidé k svému přicházeti nemohli; a protož aby se to více nedálo, a JMK., dle zachování dobrého pokoje a starobylého pořádku mezi poddanými svými, aby žádnému práva zastavovati ani jakých glejtův a příručí proti zatykačům dávati neráčil mimo zřízení zemské, kteréž se na jisté věci, kdo by po potřebách JMK. byl, vztahuje, zvláště poněvadž lidé činí zápisy na statky a ne na osoby své. Pakli sobě to kdy kdo vyjednal, tehdy páni úředníci a soudcové zemští mají to zdvihnouti a každému právo pustiti vedlé nálezu, kterýž se stal léta 1539 v pátek o suchých dnech letničných a kterýž stavové o zastavení zemského práva kterýchžkoli osob skrze listy pana krále aneb posly jeho nalezli, a Ondřej z Dubé panský potaz vynesl, aby práva všeckna zastavená před se šla, vedle práva a ustanovení starodávneho.

XLII. Též také, poněvadž dsky jsou každému svobodné, a vyměření jisté zřízení zemským máme, jak se jedni proti druhým při zápisích buď odpory neb jinak pořádně zachovati mají; a protož aby JMK. proti dobrému pořádku a zřízení zemskému v to se žádnému více navozovati dáti neráčil, aby měl dsky komu mimo vyměření způsob zastavovati, tak aby lidé sobě zápisy dělali i zase propouštěti mohli, jakž zpráva jest, že by nedávno JMK. na žádost Křištofa Gerštorfa tu učiniti měl.

XLIV. Z strany vydávání listův obranných, poněvadž se tu při tom artikuli cti, hrdla a znamenitých pokut dotýče, a protož kdo by koliv za vydání listu obranného, ješto by práva neměl, požádal, tehdy úředníci obešlice tu osobu, na kteréžto statek list ten obranný by se žádal, do dvou nedělí a strany o to vyslyšic, na své povinnosti mají to bedlivě a pilně rozvážiti, měli-li by list obranný ten na toho, na kohož se žádá statek, vydati.

XLV. Jakož se jest při sněmu sv. Jakubském již minulém ode všech tří stavův sněšení o dávání a vybírání posudného do jistých dob stalo; i poněvadž týž sněm mnohými příčinami k zrušení přišel, a při vybírání toho posudného veliká se nerovnost nachází, tak že pro veliké těžkosti, kteréž jsou na všechny obyvatele království tohoto přišly, mezi lidmi nařkání a veliké stýskání dle dávání takového posudného jsou; i aby takové veliké lidské těžkosti přetrženy a lidé upokojeni býti mohli: z těch příčin takové posudné tímto sněmem se zdvihá.

XLVI. Při sněmu tomto budoucím na to se pilně vyptati jest, kdo jsou a které osoby s knížetem Mauriciusem erbanůk obnovovaly, a to obnovení stavům aby ukázáno bylo, zvlášť poněvadž pražané a stav městský při tom nebyli a o tom žádné vědomosti nemají a v relaci také některým artikulům toho sněmu odepřeli.

LIV. Poněvadž od starodávna to bývalo, že purkrabě kraje Hradeckého jiný od JMK. nebýval volen, než ten, kdož jest od téhož kraje a obyvatelův volen: protož aby stavové téhož kraje při tom starobylém pořádku zachováni byli. Pakli by kdo mimo vědomost kraje a bez vůle jich purkrabě volen byl, toho týž kraj bude míti vůli přijíti neb nechati.

LV. Týž purkrabě aby soudy, kteréž jsou vyměřeny, bez všelikých prátahův a odkladův držel a spravedlivosti lidských lidem dopomáhal leč, by jisté znamenité a důležité příčiny buď kraje aneb vši země nastávaly.

LVI. Písař, který by k tomu úřadu purkrabství Hradeckého volen byl, ten aby při úřadu dotčeném pilnost měl, k čemuž jest zavázán, a dále k ničemuž jinému aby potahován nebyl od téhož purkrabí, než nač povinnost učinil. V Hradci, městě krajském, ustavičně aby byl, neb častokráte toho kraje lidé dvakrát neb třikrát z strany svědkův i jiných svých potřeb do Hradce práce vážiti musejí, ješto když by v téměř městě písař vždycky byl, mohlo by se takových prací, mnohých meškání i také daremných nákladův uvarovati.

LVII. Poněvadž se to zřetelně nachází, kterak obyvatelé království tohoto ze všech tří stavův velmi jsou se příčinami a ponoukáním řečníkův na to oddali, aby, když jeden s druhým na jakou rozepři očkoli, a často o velmi malou, kteráž častokráte soudu zemskému, tudíž i komornímu ku posměchu a k zlehčení se vztahuje, nastoupí, raději se soudil, nežli by se přátelsky rovnati měl, a to vše tím přichází, že raději řečníkův, kteříž smlouvati obyčej nemají, k soudům, nežli přátel k přátelskému jednání a rovnání následují; z čehož nic jiného než neláska, nevole a nesvornost netoliko mezi sousedy, ale blízkými přátely, anebo mezi otcem a synem mnohokrát pochází: a protož dle křesťanského zastávání toho všeho a pohodlí pánův úředníkův a soudcův zemských i jiných kterýchkoliv soudcův takto to ve jménu božím napravujem: Když by se to koliv potomně přihodilo, že by mezi sousedy aneb mezi stranami kterýmžkoliv

jaký rozdíl a nevole v kterémkoliv kraji a očkoliv povstala, tehdy původ nemá a nebude moci na druhou stranu žádného pŕihonu ani obeslání od žádného úřadu bráti, a vzal-li by, tehdy má mu ten pŕihon nebo obeslání zdviženo býti a straně odporné má pokuty 10 kop gr. čes. hned od zdvižení ve dvou nedělích pořád zběhlých dáti, k tomu škody skrze jízdy k soudu vzaté vedle vyměření desk navrátiti; než má původ, prvé než by k soudu přistoupil, straně odporné listem pod pečetí svou aneb řezanou cedulí o tom oznámiti a prostředka jednoho nebo dva jí jmenovati, a strana odporná má jemu ve dvou nedělích pořád zběhlých hned potom odpověď zase dáti a v té též prostředka neb prostředky své oznámiti. A prostředkové od stran jmenování od té od povědi ve čtyřech nedělích pořád zběhlých nejdéle mají jim místo a den položiti a oznámiti. A budou-li chtít strany po přátelích kolikakoliv k nim přidati, toho aby měly vůli; a ti jmenujíc jim den a místo, aby je slyšeti, rovnati a smlouvati mohli buď s dobrou vůli obojí strany aneb na mocné přestání. Avšak přijal-li by to k sobě mocně a o výpověď se sněsti nemohli, tehdy na nejprvnějším soudu zemském aby hned o to naučení vzali a vezmouc, pokudž by čas nejdříve postačiti mohl, výpověď mezi stranami učinili. Pakli by strana odporná jakýmžkoliv obmyslem neb zástěrou na přátele se poddati nechtěla, a tak že by původ pohnati musel; tehdy hned po vyhlášení pŕihonu aby páni to po nejprvnějším při slyšení, a původ aby to ukazoval, že jest odporná strana se smlouvati nechtěla. A ukáže-li, tehdy hned, jakž ukáže, aby touž pokutu a v témž času původovi dala, a pře hlavní aby v pořádku zůstala, však s tím doložením, kteréžkoliv pře u kteréžkoliv úřadů na soudu jsou, o ty také strany aby se přátelsky koštovaly, a ačkoliv žádný v tom zavázán býti nemá, však kdož by toho bez zvláštní spravedlivé příčiny učiniti nechtěl, může seznati, že lásky a svornosti křesťanské není. Také se stranám toho propŕjčuje, nemohl-li by kdo sám osobně k takovému rovnání státi, aby mohl jinému komužkoliv listem mocným o tom poručiti; však při žádných smlouvách řečníka žádného peněžitého ani nebyvalo.

Text je převzat z publikace K. Tiefertunka, *Odpor stavův českých*, Praha 1872, str. 368, Příloha s vypuštěním čl. 8-11, 36-40, 43, 47-53.